

De nieuwe vrije lansier

door

DRS. R.R.K. HIEMSTRA¹⁾

1. Inleiding

‘Freelancer’ is thans een gangbare term voor professionals die hun arbeidskracht als zelfstandig ondernemer aanbieden aan organisaties in vrijwel iedere branche van de economie. ‘Contractor’ is een vergelijkbare term die men in het Engels gebruikt voor aannemers in de bouw. Deze term wordt nu echter eveneens nadrukkelijk in verband gebracht met moderne militaire dienstverlening. Naar zeggen van Keegan verwijst de term ‘freelancer’ naar middeleeuwse Zwitserse boerenzonen waarvoor maar weinig ruimte was op de relatief dichtbevolkte alpenweiden. Als gevolg daarvan boden zij zich aan als militaire uitzendkracht, de beroemde en beruchte Zwitserse huurlingen.²⁾ Contractors zijn mensen met een burgerstatus die tegen vergoeding in een oorlogsgebied militaire taken uitvoeren of taken uitvoeren die verband houden met militaire taken. Contractors zijn moderne militaire freelancers: *de nieuwe vrije lansiers*.

Dit artikel

Dit artikel is bedoeld om enige context en achtergrond te bieden bij de overige artikelen in dit themanummer van het Militair Rechtelijk Tijdschrift. In dit artikel beschrijf ik op basis van literatuurstudie wat contractors zijn, individueel en de ondernemingen waar zij door worden ingezet of deel van uitmaken. Ik beredeneer aan de hand van enkele waargenomen trends welke bewegingen de ondernemingen in deze industrie maken. Verder ga ik in op wat individuen beweegt om zich als contractor in te zetten. Ik sluit dit artikel af met enkele praktische vragen over hoe de Nederlandse samenleving zou kunnen omgaan met deze industrie en de individuen die er deel van uitmaken. Voor een deel grijp ik daarbij terug op een eerdere publicatie van mijn hand, verschenen in de Militaire Spectator.³⁾

Obscuriteit

Een tijd lang leek het beroep van huurling uitgestorven en vooral obscuur te zijn geworden. Sinds het begin van de jaren negentig is echter een nieuwe industrie ontstaan die nadrukkelijk verschilt van de praktijk die illustere figuren – enkelingen – als Bob Denard en ‘Mad Mike’ Hoare er in de jaren 60 op nahielden.⁴⁾ Vanaf het begin van de jaren negentig is een moderne bedrijfstak tot wasdom gekomen: de private militaire industrie. Deze industrie bestaat uit grote multinationale ondernemingen die zich toeleggen op het bieden van dienstverlening in nagenoeg ieder aspect van het militaire bedrijf. Hun me-

¹⁾ René Hiemstra is directeur van Aceses Public Sector Strategy. Aceses adviseert overheidsinstanties over strategie, beleid en organisatie.

²⁾ Keegan, J., *A history of Warfare*, Pimlico, London, 1994, p. 329 e.a.; Singer, P.W., *Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, New York, 2003, p. 24.

³⁾ Hiemstra, R.R.K., *Krijgsmacht in krijdstreep, implicaties van de private militaire industrie voor Westerse krijgsmachten*, Militaire Spectator, KVBK, nr. 7/8, jaargang 174, 2005.

⁴⁾ Silverstein, K., *Private Warriors*, Verso, London/New York, 2000, p. 146-148; Rosen, F., *Contract warriors, how mercenaries changed history and the war on terrorism*, Alpha, Indianapolis IN, 2005, p. 133-138, 143.

dewerkers zijn ex-militairen, ex-politiemensen maar ook mensen met een niet-militaire achtergrond. De ondernemingen hebben voornamelijk het karakter van een detachering-bureau. De centrale staf en het management van de onderneming is in vaste dienst; de medewerkers die in opdrachten worden ingezet, de contractors, werken op basis van tijdelijke contracten en worden doorgaans vergoed per dag of per uur.⁵⁾

2. *Mercenaries, Contractors, PMF's, PMC's, PSC's*

Er is een veelheid aan termen gangbaar om het bewuste type ondernemingen en hun werknemers te duiden. Duiding van de nuances is een uitdaging op zichzelf, gezien de grote diversiteit in typen bedrijven en werknemers van die bedrijven. Geen van de gangbare verzamelnamen doet recht aan de waarneembare diversiteit in aard, omvang en achtergrond.⁶⁾ Hiernavolgend worden enkele van de gangbare termen toegelicht.

Huurlingen zijn van alle tijden

De inzet van huurlingen komt veelvuldig voor in de geschiedenis, iets dat in nagenoeg iedere bespreking van de private militaire industrie aan de orde komt. Egyptische farao's maakten al gebruik van de diensten van Libische en later Griekse huurlingen. De Carthagers maakten voor en tijdens de Punische oorlogen met hun aartsvijand, de Romeinen, gebruik van een heel scala aan buitenlandse troepen: Iberische, Balearische, Campaanse, Phoenische, Libische en Moorse huurlingen. Ietwat recenter is er de geschiedenis van de Zwitserse Garde, de bewakers van de Paus. De relatie met het Vaticaan begon in 1505.⁷⁾ Zwitserse piekeniers, Freiherren, Thraciërs, Hoplieten, Hessen, huurlingen zijn van alle tijden en alle plaatsen. De periode in de geschiedenis dat de moderne natie-staat ontstond, vormt de uitzondering in plaats van de regel: pas vanaf dat moment nam het tot dan toe veelvuldige en grootschalige gebruik van huurlingen in Europa af, tot het moment dat inzet van huurlingen in onbruik raakte. De moderne natie-staat beschikte over een staand leger, een publieke krijgsmacht waarbij dienstplicht gold voor iedere inwoner die daarvoor geschikt werd geacht. Capaciteit werd veel minder een probleem, huurlingen waren relatief duur in vergelijking met de goedkope dienstplichtigen en vrijwilligers.⁸⁾ De moderne natie-staat heeft militair geweld gemonopoliseerd en tot een collectief goed verklaard. Deze beweging maakte huurlingen overbodig en illegaal. De vraag naar militair geweld kon lange tijd bevredigend worden beantwoord door de staat als de enige aanbieder daarvan. Inmiddels is dat niet meer het geval, zoals de situatie in Irak in extreme mate laat zien.

De basis van het huurlingen-systeem is dat rijke staten met relatief kleine populaties de last van het onderhouden van een groot staand leger afwentelen door uitbesteding: door inkoop van militaire dienstverlening. Daarnaast is er in de geschiedenis door velen gebruik gemaakt van huurlingen als een aanvulling op het eigen leger, een relatie die tot op heden wordt gehandhaafd tussen het Verenigd Koninkrijk en de Nepalese Ghurka's.⁹⁾

⁵⁾ Singer, P.W., *Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, New York, 2003, p. 44-70.

⁶⁾ Avant, D.D., *The Market of Force, The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge University Press, New York, 2006, p. 22.

⁷⁾ O.a. Rosen, F., *Contract warriors, how mercenaries changed history and the war on terrorism*, Alpha, Indianapolis IN, 2005, p 45-94.

⁸⁾ Creveld, M., van, *The Transformation of War*, Free Press, New York, 1991, p. 38-39; Creveld, M., van, *The Rise and Decline of the State*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, p. 31, 249, 250.

⁹⁾ Keegan, J., *A history of Warfare*, Pimlico, London, 1994, p. 231.

De waarschuwingen voor de inzet van huurlingen

De waarschuwingen voor de risico's die de inzet van huurlingen met zich meebrengt zijn eveneens van alle tijden. Fondsen voor financiering van hun inzet kunnen opdrogen, zeker als een oorlog langer duurt dan werd gedacht bij aanvang. De afhankelijkheid van huurlingen kan zo groot worden, dat de huurlingen een bepalende factor worden. Huurlingen kunnen dan acteren in de interne politieke besluitvorming, chanteren, overlopen naar de vijand of zelfs simpelweg de macht grijpen. Niccolò Machiavelli (1469-1527) schrijft in zijn werk *Il Principe* over *condottieri* ter illustratie: "Het krijgsvolk waarmee een vorst zijn staat verdedigt, is samengesteld óf uit zijn onderdanen, óf uit huurlingen, óf wel uit beide. Huurlingen en hulptroepen zijn in de regel gevaarlijk en van weinig nut. Een vorst die zijn heerschappij in stand tracht te houden met behulp van gehuurde troepen, bevindt zich altijd op een wankel voetstuk. Die troepen toch zijn nooit eensgezind, maar munten uit door heerszucht en gebrek aan discipline. Zij zijn spoedig ontrouw, behandelen vrienden met overmoed en gedragen zich laf tegenover de vijand. Zij kennen geen vrees voor God noch trouw jegens de mens. Zolang wordt nu de nederlaag uitgesteld als geen aanval plaats vindt. Zo wordt gij in vrede door hen geplunderd; in de oorlog door uw vijanden. De oorzaak hiervan is de betreurenswaardige omstandigheid, dat dat krijgsvolk slechts in de oorlog trekt ter wille van een loon dat niet voldoende is om hen voor u te doen sterven. – gehoord krijgsvolk deugt niet. De vorsten die er zich dus van bediend hebben, hebben er het hunne van moeten lijden." ¹⁰⁾

Mercenary

Allereerst is er de voor de hand liggende term '*mercenary*' oftewel huurling. Singer zegt dat een huurling buitenlands is (niet een inwoner van de staat waarin hij of zij vecht), niet is geïntegreerd in een nationale krijgsmacht, een korte termijn economische motivatie heeft (in plaats van een politieke of religieuze motivatie), geworven is via slinkse en onconventionele wijze om vervolging te voorkomen en deel uitmaakt van een tijdelijke onprofessionele gelegenheidsorganisatie.¹¹⁾ Een huurling is een persoon die bereid en in staat is dodelijk geweld uit te oefenen tegen vergoeding, waarbij legitimering van dat geweld voor de persoon er niet toe doet. Het is vooral dat laatste gegeven dat een huurling tot een crimineel maakt: de legitimiteit van het geweld dat zij uitoefenen.

Mensen actief in de private militaire industrie nemen daarom afstand van termen als *mercenary*, *huurling*, *soldier of fortune*, etc. Deze termen zijn beladen geworden door bijvoorbeeld incidenten zoals het geval in 2004 waarin Britse en Zuid-Afrikaanse particulieren een poging deden om de regering van Equatoriaal Guinee omver te werpen. In de berichtgeving over dit incident spraken de media in hoofdzaak over huurlingen. De vanuit Spanje, Groot-Brittannië en Zuid-Afrika georganiseerde coup poging was bedoeld om de zittende regering te vervangen door een regering die de coupplegers toestemming zou verlenen voor het ontginnen van de natuurlijke rijkdommen van het land: gas en olie. Uiteenlopende ondernemingen werden door de coupplegers gestart voor uiteenlopende doelen als onderdeel van de gehele operatie. De plannen lekten uit, de coup poging die begin maart 2004 had moeten plaatsvinden, mislukte. Het gecharterde vliegtuig met het minileger bestaande uit voornamelijk Zuid-Afrikaanse veteranen werd op het vliegveld van Harare in Zimbabwe tegengehouden. Alle inzittenden werden gearresteerd en veroor-

¹⁰⁾ Machiavelli, N., *De vorst*, uit het Italiaans vertaald door J.F. Otten, Uitgeverij J.H. Gotmer/ H.J.W. Becht, Haarlem, 7^e druk, p. 131-132.

¹¹⁾ Singer, P.W., *Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, New York, 2003, p. 43.

deeld. Meer dan 70 mensen werden in verschillende landen gearresteerd.¹²⁾ De organisatoren en uitvoerders van deze coupoging waren mensen met een militaire achtergrond en velen met een verleden in dienst van - en zelfs leiding gevend aan een *private military company* (PMC): Executive Outcomes. Het punt is dat zij zelf opdrachtgever waren van hun eigen operatie en dat het geweld dat men van plan was uit te voeren op geen manier een legitieme basis had. Goed beschouwd was dit alles als een bankoverval, maar dan op bijzonder grote schaal.

Afgezien van de criminele gelegenheidsverbanden zoals in het relaas aangaande Equatoriaal Guinee blijft het echter moeilijk om een strikt onderscheid te hanteren tussen een huurling of een contractor en een 'gewone' soldaat. Het is te eenvoudig om te stellen dat een 'gewone' soldaat lid is van een nationale krijgsmacht en dat iedereen die zich gewapend in het oorlogsgebied bevindt en dat niet is, dus een huurling is. Moderne gewapende conflicten worden uitgevochten door een heel palet aan gewapende mensen met heel uiteenlopende statussen: rebellen, milities, terroristen, vredesmachttroepen, beveiligers, criminelen, etc. In dat verband kan worden gewezen op wat Van Creveld *Low Intensity Conflicts (LICs)* noemt. Hij doelt met *low intensity* vooral op het contrast tussen *all out conventional warfare* zoals ten tijde van de Tweede Wereldoorlog en de meer recente militaire conflicten. LICs vinden plaats in minder ontwikkelde gebieden op aarde, worden zelden uitgevochten door reguliere legers aan *beide* zijden en worden uitgevochten met *low tech* wapens, conventioneel en *betrekkelijk kleinschalig*.¹³⁾ Wie aan het vechten is en met welke status is in dit type conflict nagenoeg niet te duiden. Een studie uitgevoerd door de RAND Corporation telt wereldwijd 37 van dergelijke conflicten¹⁴⁾ Het IDMC telt er op moment van schrijven van dit artikel 52 en schat daarbij het totale aantal vluchtelingen op meer dan 24,5 miljoen mensen.¹⁵⁾

PMF's & PMC's

De private militaire industrie bestaat uit een groot aantal grote en kleine ondernemingen die in 2003 door Singer zijn aangeduid als *PMF's*, wat staat voor *private military firms*. Singer definieert PMF's als: 'business organizations that trade in professional services intricately linked to warfare. They are corporate bodies that specialize in the provision of military skills, including combat operations, strategic planning, intelligence, risk assessment, operational support, training and technical skills.'¹⁶⁾ Singer stelt met deze definitie dat offensief handelen nadrukkelijk deel uitmaakt van het dienstenpakket van een PMF. Niettemin scheert hij niet alle ondernemingen over één kam en geeft hij een typologie van PMF's: (1) *Logistieke / faciliterende dienstverleners* bieden bijvoorbeeld transport van mensen en middelen naar de locatie, sanitaire voorzieningen op locatie, et

¹²⁾ Young Pelton, R., *Licensed to Kill, Hired Guns in the War on Terror*, Crown Publishers, New York, 2006, p. 302-333; Rosen, F., *Contract warriors, how mercenaries changed history and the war on terrorism*, Alpha, Indianapolis IN, 2005, p. 165-181.

¹³⁾ Creveld, M., van, *The Transformation of War*, Free Press, New York, 1991, p. 20.

¹⁴⁾ Byman, D. e.a., , *Strengthening the Partnership, Improving Military Coordination with Relief Agencies and Allies in Humanitarian Operations*, Rand Corporation, 2003, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1185/MR1185.ch3.pdf; daarbij opmerkend dat het een lijst van intrastatelijke conflicten betreft. Als aanvullende kenmerken van deze conflicten noemt Rand honger, vluchtelingenproblematiek, hoog slachterschap onder burgerbevolking en diepgewortelde onderliggende motieven voor het conflict.

¹⁵⁾ [http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/\(httpPages\)/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument&count=1000](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpPages)/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument&count=1000).

¹⁶⁾ Singer, P.W., *Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, New York, 2003, p. 8.

cetera. Singer rekent tot dit type ook ondernemingen die inlichtingen verzamelen; (2) *Strategische dienstverleners* zijn ondernemingen die doorgaans vanuit een consultancy-praktijk opereren en zich vooral richten op begeleiding, zelfs ondersteuning of uitvoering van de militaire besluitvorming en training van het kader; (3) *Tactische dienstverleners* richten zich op het feitelijke vechten, het trainen van manschappen ter plaatse, het (be-wapend) beveiligen van personen en bewaken van objecten.

Vergelijkbaar met PMF's wordt ook wel de term *private military company (PMC)* gehanteerd als een synoniem van PMF's. Het is een nuance, maar er lijkt een trend gaande waarin men de benaming PMC reserveert voor ondernemingen van het tactische type van Singer, die zich specifiek kwalificeren voor offensieve actie, die met andere woorden beschikbaar zijn voor de uitvoering van aanvalsmisaties. De International Peace Operations Association (IPOA) hanteert voor de uitvoering van zijn survey van 2006 de volgende indeling van typen van dienstverlening. 1). *Private Security*. Het betreft dan het beveiligen en beschermen van personeel, infrastructuur, kapitaalgoederen, reis- en transportbeveiliging (luchttransport, maritiem transport en konvooibeveiliging), persoonsbescherming, aanbieden van getraind bewakingspersoneel en gespecialiseerd beveiligingsmateriaal (bepantserde voertuigen en beschermende kledij) en 'close/force protection'. 2). *Training & Security Sector Reform (SSR)*. Het bieden en verzamelen van context informatie over een gebied waarbinnen wordt geopereerd, algemene en cross cultural veiligheidsbewustzijn (training over culturele gevoeligheden en geschiedenis van de region waarbinnen het conflict zich afspeelt), wapentraining, wetshandhaving training, survivaltraining (overleven onder zware klimatologische omstandigheden, eerste hulp, gijzeling en slagveld situaties, navigatie) omgaan met stress (PTSD). 3). *Information, Analysis, & Consultancy*. Risicoanalyse, veiligheidsaudits, ontwikkeling van beveiligstrategieën (risico-identificatie, risico reductie planning, implementatie), crisisbeheersing, contingency planning (waaronder evacuatie, planning van voorkoming van en reactie op lekken van kritische informatie, voorkomen van en reageren op ontvoeringen. 4). *Logistics & Operational Support*. Tactisch (bedienen en onderhouden van apparatuur), strategisch (participatie in humanitaire actie, treffen van counterintelligence maatregelen) en ondersteunend in demobiliseren en hervormen van strijdende groepen. 5). *Explosive Ordinance Disposal (EOD)/Mine Action*. Verwijderen van mijnen en andere onontpofte explosieven in een kader van humanitaire actie, bieden van trainingen, voorlichting en opleiding over bewustwording aangaande mijnen.¹⁷⁾ Letterlijke offensieve actie, deelnemen, dan wel uitvoering geven aan aanvalsmisaties maakt geen deel uit van de opsomming van de dienstverlening die IPOA onderzocht. Ondernemingen die aanvalsmisaties willen of kunnen uitvoeren vormen de kennelijke uitzondering.

PSC's

Ondernemingen uit de private militaire industrie profileren zich als '*private security companies*' (*PSC's*). Op het eerste gezicht is ook dit onderscheid wellicht subtiel, maar het verschil in benaming probeert uit te drukken dat men zich juist afhoudt van offensief militair optreden. Verder ontbreekt een verwijzing naar het militaire: men wil zich profileren als een *security* dienstverlener: veiligheid. Zoals het eerder aangehaalde survey van IPOA laat zien, zijn de onderzochte ondernemingen, PSC's, in staat tot het leveren van een veelheid aan typen dienstverlening. Slechts een deel van die dienstverlening houdt in dat gewapende medewerkers zich in een oorlogsgebied bevinden en daar gevechtshande-

¹⁷⁾ IPOA, *State of the Peace and Stability, Industry Survey 2006*, IPOA, Washington DC, 2006, p. 9.

lingen kunnen verrichten. Een veel groter deel van het palet beslaat weliswaar dienstverlening die verband houdt met militaire aangelegenheden, maar leidt niet tot gewapende inzet ergens op aarde. Waar een PSC dan toch inderdaad mensen in een oorlogsgebied inzet met het doel personen of objecten te beveiligen, dan is dat altijd in een kader van defensieve actie. Men zoekt met andere woorden het gevecht niet op. Een PSC is in staat om gewapend op te treden in dienst van een klant, maar altijd in een kader van beveiliging en in reactie op (potentieel) geweld dat tegen de PSC wordt uitgeoefend. Zoals eerder besproken is een *private military company*, nadrukkelijk ook, of misschien wel juist in de markt voor offensief optreden. Als wordt gesproken over de private militaire industrie anno 2007, dan beslaat die industrie in hoofdzaak PSC's. De aandacht en vooral ook de fascinatie gaat juist uit naar PMC's en naar de vermeende offensieve acties waaraan door die ondernemingen wordt deelgenomen. PMC's zijn echter de uitzondering. Een opmerkelijke stap is het inrichten van een *offshoot* van Blackwater, de firma Greystone, dat zich profileert als in staat zijnd te opereren als een volledige divisie voor offensieve actie, een commerciële *peace enforcer*: 'We scale our solutions to fit the customer's needs. Greystone can support subtle, low-profile efforts that bolster and integrate with existing security assets, or facilitate large scale stability operations requiring large numbers of people to assist in securing a region. Our goal is to foster a positive environment that promotes civilian security allowing commerce to flourish.'¹⁸⁾

Het belangrijke verschil tussen de gelegenheidsondernemingen zoals deze in het leven werden geroepen ten behoeve van de eerder besproken coupoging in Equatoriaal Guinee en de vele PSC's is dat de laatste gericht zijn op continuïteit. PSC's zijn legale ondernemingen die streven naar het realiseren van ondernemingswinst. Tim Spicer, thans directeur van het Britse Aegis, was tot 2000 directeur van het eveneens Britse Sandline. Hij is een hoofdrolspeler in de recente opkomst van deze branche. In zijn hoedanigheid als directeur van Sandline stelde hij: "Sandline has five basic operating principles: we work only for legitimate governments; we will do nothing illegal, even for those governments; we will do nothing against key Western nations' foreign policies; we apply First world standards to all our military work, including respect for human rights; and we ensure client confidentiality."¹⁹⁾ Dit citaat maakt duidelijk dat er een achilleshiel is voor de ondernemingen actief in de private militaire industrie. Ze streven naar continuïteit door het realiseren van ondernemingswinst. Dat streven vereist dat zij legaal optreden. Op het moment dat zij illegale handelingen verrichten, bedreigt dit de continuïteit van de onderneming. Mogelijk brengen zij daardoor de regering van het land waarin zij gevestigd zijn in verlegenheid. Verder is er de kans dat een onderneming het beleid doorkruist van het land waarin zij is gevestigd of van landen waarin zij haar clientèle moeten vinden. Als het illegale handelen tot gevolg heeft dat een onderneming wordt onderworpen aan beperkend overheidshandelen, dan komt het voortbestaan van een onderneming definitief onder druk te staan. Exact deze elementen komen naar voren in de case van Sandline, dat in 2004 zijn activiteiten staakte, ondanks het door Spicer geformuleerde ondernemingsbeleid.²⁰⁾ Het streven naar continuïteit maakt deze bedrijven en deze branche zeer vatbaar voor beleid.

Huurlingen vormen doorgaans gelegenheidsorganisaties, streven naar verwerving van oorlogsbuit en onmiddellijke vergoeding. PSC's streven naar legaal optreden, iets dat doorgaans niet direct op het netvlies van de 'klassieke' huurling staat. PSC's worden ge-

¹⁸⁾ <http://www.greystone-ltd.com/>.

¹⁹⁾ Spicer, T., *An Unorthodox Soldier, Peace and War and the Sandline Affair*, Mainstream Publishing, Edinburgh, 1999, p. 21.

²⁰⁾ www.sandline.com.

leid door een professionele directie die zich allereerst bezighoudt met de verwerving van opdrachten en het leidinggeven aan de organisatie. Ze houdt zich min of meer afzijdig van de feitelijke operatiën: daarvoor zijn de militaire professionals in dienst van de onderneming. In vergelijking daarmee is de huurling een ‘doe-het-zelver’, een amateur. PSC’s werven hun medewerkers gericht en meestal openlijk, in tegenstelling tot de huurling die in een eigen netwerk opereert in heimelijkheid, wat de kwaliteit van zijn werving en het resultaat daarvan niet ten goede komt. Vele PSC’s onderhouden openlijk hechte banden met andere niet-militaire ondernemingen en/of maken deel uit van grotere ondernemingen- en financiële structuren.²¹⁾ PSC’s zijn kortom allesbehalve huurlingen.

3. De industrie van de private militaire dienstverlening

Het begin van de moderne industrie

Een van de eerste firma’s die zich nadrukkelijk afficheerde als een PMC was het eerder al aangehaalde Sandline dat zijn activiteiten in 2004 naar eigen zeggen staakte onder druk van de overheid van het Verenigd Koninkrijk. Sandline ging opdrachten die in het teken stonden van participatie in gevechtsmissies dan wel uitvoering van gevechtsmissies, niet uit de weg.²²⁾ Sandline was zeer waarschijnlijk het vervolg op een andere firma: Executive Outcomes dat eveneens zijn activiteiten staakte, dit maal onder druk van de Zuid-Afrikaanse overheid en op basis van wetgeving aldaar.²³⁾ Executive Outcomes en Sandline zijn uitzonderingen of misschien wel uitwassen. Na schandalen over het optreden van Sandline in Sierra Leone en in Papoea Nieuw Guinea, kwam ook in het Verenigd Koninkrijk wetgeving waarin de private militaire industrie aan banden werd gelegd.²⁴⁾ Terzijde, Frankrijk, Australië, de Filippijnen en de Verenigde Staten beschikken eveneens over specifieke wetgeving ten aanzien van de private militaire industrie.

‘Mushrooming’ en de ‘Iraq bubble’

IPOA kan worden opgevat als de branchevereniging van bedrijven die zich toeleggen op het bieden van militaire dienstverlening.²⁵⁾ De IPOA maakt in zijn studie duidelijk dat veel van de ophef waarmee de industrie thans van doen heeft, gebaseerd is op gebeurtenissen in Irak.²⁶⁾ De situatie in Irak domineert op dit moment de markt voor private militaire dienstverlening, getuige het in het leven roepen van een aparte brancheorganisatie voor militaire dienstverleners in Irak, de Private Security Company As-

²¹⁾ Hiemstra, R.R.K., *Krijgsmacht in krijgstreep, implicaties van de private militaire industrie voor Westerse krijgsmachten*, Militaire Spectator, KVBK, nr. 7/8, jaargang 174, 2005.

²²⁾ Young Pelton, R., *Licensed to Kill, Hired Guns in the War on Terror*, Crown Publishers, New York, 2006, p.251-283.

Spicer, T., *An Unorthodox Soldier, Peace and War and the Sandline Affair*, Mainstream Publishing, Edinburgh, 1999.

Rosen, F., *Contract warriors, how mercenaries changed history and the war on terrorism*, Alpha, Indianapolis IN, 2005 p. 3-7, 22.

²³⁾ Republic of South Africa, *Prohibition of mercenary activities and regulation of certain activities in country of armed conflict bill*, (Minister of Defence) B42B-2005; http://www.parliament.gov.za/pls/portal/web_app.utl_output_doc?p_table=bills&p_doc_col=bill_doc&p_mime_col=mime_type&p_id=630976.

²⁴⁾ Private Security Industry Act 2001; <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2001/20010012.htm>.

²⁵⁾ <http://www.ipoanline.org/> Voor een overzicht van ondernemingen actief in deze industrie kan de lezer zich wenden tot de ledenlijst (en achterliggende websites) van IPOA.

²⁶⁾ IPOA, *State of the Peace and Stability Operations, Industry Survey 2006*, IPOA, Washington DC, 2006.

sociation of Iraq (PSCAI).²⁷⁾ Niettemin moet worden opgemerkt dat de industrie al voor de invasie van Irak in maart 2003 in wording was en dat ook al was voor de aanslagen op 11 september 2001.²⁸⁾ Hoewel de situatie in Irak voor deze industrie kan worden opgevat als een *'Iraq-bubble'*, vergelijkbaar met de *'Internetbubble'*, is het de vraag of ten eerste die zeepbel snel zal barsten en ten tweede of veel van de grotere bedrijven in kwestie daadwerkelijk veel hinder zullen ondervinden van het barsten. De slachtoffers van het barsten van de Irakese zeepbel zijn vooral die ondernemingen die in Irak zijn gestart en in hoofdzaak in Irak actief zijn en diensten aanbieden. De markt wordt echter gedomineerd door *global players* die de Irakese markt domineren en daarnaast in vele andere landen met kleinere en grotere contracten, sommige zeer langdurig, aan het werk zijn.²⁹⁾

Deze industrie in Irak is *'mushrooming'*: de behoefte aan militaire dienstverlening is zo overweldigend, dat deze vraag zorgt voor een hevige aanhoudende opleving van het aanbod waardoor aan de onderzijde van deze overvraagde markt nieuwe aanbieders als paddenstoelen uit de grond schieten.

Juist aan die onderkant van de markt laat deze moderne industrie ouderwetse obscuriteit zien. Een goed voorbeeld van wat er kan gebeuren in de praktijk is het geanonimiseerde relaas dat Schumacher vertelt over een kleine, in Irak gestarte PSC die zich in Irak toelegt op konvooibeveiliging, dat ik samenvat: 'Twee van de trucks van een transportonderneming worden inclusief hun chauffeurs gegijzeld door een criminele groepering. De transportonderneming vraagt de betreffende PSC om na betaling van het losgeld de trucks en chauffeurs terug te halen. De PSC neemt de opdracht aan, hoewel het oorspronkelijk niet het type dienstverlening is dat de PSC ontplooit. Het ophalen van de trucks loopt niet volgens plan. De groepering wenst na \$ 100.000 nog eens \$ 40.000 te ontvangen. De PSC weet te achterhalen waar deze groepering kantoor houdt, valt vervolgens dat kantoor binnen met het plan incriminerende documenten mee te nemen en eventueel mensen in gijzeling te nemen. Dit gebeurt: twee gewapende bewakers worden overmeesterd en de complete administratie wordt meegenomen. Een bewaker wordt achtergelaten, de andere wordt meegenomen, om uit te ruilen tegen de trucks. In telefonisch contact met de leider van de groepering wordt bedreigd met executie, met een overval op het huis van de leider en met overdracht van de uit het kantoor ontvreemde documenten aan het Amerikaanse leger. De groepering laat trucks inclusief het losgeld achter, de PSC laat de gegijzelde bewaker vrij en laat de administratie achter.'³⁰⁾

Verschillende auteurs maken er melding van dat de kwaliteit van hetgeen wordt geboden (deskundigheid van ingezette medewerkers, hun ervaring, hun achtergrond, hun geoefendheid) steeds verder terug loopt. Waar bij aanvang van de bezetting van Irak vooral Westerse ex-militairen van aansprekende legeronderdelen werden ingezet, is nu sprake van een verbreding van het aantal nationaliteiten en toename van personeel met zeer beperkte of geen militaire ervaring. Alle PSC's maken consequent gebruik van *locals*, ter plaatse ingehuurde mensen die als volwaardige leden deel uitmaken van de teams ter plaatse. Omdat de kosten voor inhuur, transport en toerusting van lokale capaciteit

²⁷⁾ <http://www.psc.ai.org/>.

²⁸⁾ IPOA, *State of the Peace and Stability Operations, Industry Survey 2006*, IPOA, Washington DC, 2006, p. 8.

²⁹⁾ In het jaarverslag van het Britse ArmorGroup komt naar voren dat naast de activiteiten in Irak, Nigeria, Afghanistan en Rusland de belangrijkste omzetgenererende landen zijn voor deze onderneming.

³⁰⁾ Schumacher, G., *A Bloody Business, America's War Zone Contractors and the Occupation of Iraq*, Zenith Press, St Paul MN USA, 2006, p. 212-231.

aanmerkelijk veel lager zijn dan de kosten voor Europese of Amerikaanse krachten, is dit een belangrijke bron van winst voor de ondernemingen.³¹⁾

De industrie nu

De gezichtbepalende ondernemingen van dit moment zijn Aegis, ArmorGroup, Blackwater, CRG, Dyncorp, Erinys, Hart en MPRI. Zij presenteren zich als volwassen bedrijven die zijn gericht op het realiseren van ondernemingswinst en op hun eigen continuïteit: niet wezenlijk anders dan iedere andere onderneming. ArmorGroup is als eerste van deze ondernemingen beursgenoteerd, aan de London Stock Exchange. In de industrie is de aanhoudende groei van totale omzet en van de vraag naar dienstverlening zichtbaar. De concurrentie in de markt neemt toe door het stijgende aantal nieuwe aanbieders aan de onderzijde van de markt.³²⁾ Het dienstenpakket van de dominante ondernemingen is voortdurend aan verandering onderhevig maar duidelijk is dat men zich nadrukkelijk oriënteert op verbreding van het palet. Daarbij is zowel specialisatie als diversificatie zichtbaar.

De omvang van de industrie van de private militaire dienstverlening kan worden geschat aan de hand van de gezamenlijke omzet van de bedrijven die er deel van uit maken. Cijfers daarover kunnen alleen ruw worden bepaald: welke organisaties maken wel of niet deel uit van de industrie, en wat is dan hun omzet. Verder bieden ondernemingen vaak niet alleen dienstverlening aan die onder de noemer 'militair' valt, wat betekent dat niet alle omzet van een onderneming in de schatting moet worden meegenomen. Ten slotte geven ondernemingen maar beperkt informatie over hun resultaten, met uitzondering van het beursgenoteerde ArmorGroup. Zelfs de survey van IPOA kan geen goede duiding geven van de omvang van de markt. Ook de schattingen van het aantal mensen dat werkzaam is in deze industrie lopen zeer uiteen. Niettemin kan over de situatie in Irak wel enige duidelijkheid worden gegeven. Het aantal Amerikaanse grondtroepen in Irak in februari 2007 is 137.000.³³⁾ Het aantal dodelijke slachtoffers onder Amerikaanse grondtroepen in Irak sinds de aanvang van de invasie bedraagt dan meer dan 3.100. Het aantal gedode contractors bedraagt dan 800 en er zijn er 3.300 gewond geraakt. Het aantal contractors in Irak wordt op dat moment geschat op 120.000.³⁴⁾

Fasering van de inzet

De ingebruikneming van private militaire dienstverleners door westerse landen is geen plotselinge gebeurtenis, maar verloopt geleidelijk en gefaseerd. In de typologie van Singer zijn het de ondernemingen van het logistieke/faciliterende type die het eerst in beeld komen. Nationale overheden onderzoeken in een eerste fase de mogelijkheden van uitbesteding van secundaire (ondersteunende) militaire processen op een zodanige manier dat heel directe aansturing van de onderneming waarmee wordt gewerkt door een krijgsmacht kan worden verzorgd. Pas daarna, als de eerste ervaringen gunstig zijn, tracht men in een tweede fase secundaire processen uit te besteden, op een manier dat meer afstand in de aansturing van een private militaire dienstverlener wordt gelaten. Vervolgens zullen in een derde fase pogingen worden gedaan om verder van huis, in de internationale taak-

³¹⁾ Young Pelton, R., *Licensed to Kill, Hired Guns in the War on Terror*, Crown Publishers, New York, 2006.

³²⁾ Zie bijvoorbeeld het jaarverslag van ArmorGroup over 2006, p. 15 'The changing market'; http://www.armorgroup.com/files/financialreport/7938/2006_Report_and_Accounts.pdf.

³³⁾ http://www.globalsecurity.org/military/ops/iraq_orbat_es.htm.

³⁴⁾ http://www.usatoday.com/news/world/iraq/2007-02-23-contractors_x.htm, bron: Associated Press.

uitvoering, secundaire processen uit te besteden, wederom strak geregisseerd. Pas daarna ontstaan in een vierde fase hybride vormen, waarbij in de primaire militaire processen wordt samengewerkt met een onderneming in de internationale taakuitvoering, en komen de andere door Singer genoemde typen dienstverleners in beeld, de strategische en de tactische ondernemingen.³⁵⁾

4. De contracten

Op zichzelf is de term *contractor* niet een heel ongelukkige. De wereld van de PSC's bestaat uit contracten. Aan iedere inzet van een PSC ligt een contract ten grondslag, waarin alle aspecten van de inzet worden vastgelegd. Doorgaans kunnen PSC's in aanmerking komen voor een contract door er middels openbare aanbesteding op te bieden. De inhoud van een contract wordt bepaald door de opdrachtgever, het is aan de PSC om onder concurrentie de opdrachtgever ervan te overtuigen om tegen de laagste kosten voor de opdrachtgever het contract te kunnen uitvoeren volgende specificaties zoals de opdrachtgever die heeft gegeven.

LOGCAP staat voor Logistics Civil Augmentation Program. In het kader van dit programma selecteert het Amerikaanse leger op voorhand private partijen waaraan ten tijde van oorlog zaken kunnen worden uitbesteed. Middels de aanbestedingsprocedure zoals bovenstaand is beschreven worden contractanten geselecteerd.³⁶⁾ De basis aanpak is dat onder LOGCAP één onderneming alle verantwoordelijkheid neemt en via onderaannemers aanvullende taken uitbesteedt. De gedachte daarachter is dat één grote (infrastructurele) onderneming een dergelijk omvangrijk open-einde onmiddellijk afroepbaar contract aan zal kunnen.

Het LOGCAP programma wordt door de Verenigde Staten gebruikt als de belangrijkste basis voor inhuur van allerlei soorten bedrijven om vorm te geven aan de (weder)opbouw van Irak. Bedrijven die zich toeleggen op een bepaald aspect van de wederopbouw van Irak moeten zelf voorzien in de zorg voor veiligheid. Een onderneming die bijvoorbeeld werkt aan de aanleg van infrastructuur of de nutsvoorzieningen kan zijn werk alleen doen als het zich laat beschermen door een PSC. In feite heeft zo ieder contract een veiligheidscomponent. Een PSC die voor een bepaalde onderneming de veiligheidscomponent van een wederopbouwproject voor zijn rekening neemt, besteedt mogelijk ook weer werkzaamheden uit aan een andere PSC, huurt individuele contractors in uit verschillende landen en sluit hiervoor ook weer overeenkomsten met betrokkenen. Deze *layer on layer* werking is vanzelfsprekend funest voor transparantie van het geheel; wie uiteindelijk verantwoordelijk kan worden gehouden voor gewelddadig optreden is door deze gelaagde contracten lastig te bepalen. Het is de vraag of de VS in de toekomst wederom deze aanpak zullen kiezen. In die zin is Irak ook een testcase hoe om te gaan met de private militaire industrie.³⁷⁾ Tegelijkertijd komt het ook voor dat een PSC zich nadrukkelijk vereenzelvigd met het buitenlands beleid van zijn opdrachtgever, zoals bijvoorbeeld Blackwater dat als missie uitspreekt: *To support security, peace, freedom, and democracy everywhere.*³⁸⁾

Westerse overheden die overwegen gebruik te maken van private militaire dienstverlening staan voor vijf uitdagingen: (1) verhelpen van het duidingprobleem wat een PSC is en

³⁵⁾ Hiemstra, R.R.K., *Krijgsmacht in krijtstreep, implicaties van de private militaire industrie voor Westerse krijgsmachten*, Militaire Spectator, KVBK, nr. 7/8, jaargang 174, 2005.

³⁶⁾ De tekst van LOGCAP is te bereiken via het Army Publishing Directorate, Army Regulation 700-137: http://docs.usapa.belvoir.army.mil/jw2/xmldemo/r700_137/head.asp.

³⁷⁾ Young Pelton, R., *Licensed to Kill, Hired Guns in the War on Terror*, Crown Publishers, New York, 2006, p. 100, 106.

³⁸⁾ <http://www.blackwaterusa.com/>.

wat niet, (2) vergroting van de transparantie van deze markt, (3) het bieden van een wet-
telijk kader voor vervolgbaar maken van PSC's en hun medewerkers in geval van excessen,
(4) gereedmaken van de defensieorganisaties om met PSC's om te gaan en (5) beïnvloeden
van de normen en waarden in deze markt. Deze uitdagingen kunnen grotendeels worden
geadresseerd middels de contracten die worden afgesloten tussen opdrachtgever en een
PSC in kwestie.³⁹⁾

5. *De individuele contractor*

Contractors zijn mensen met een burgerstatus die tegen vergoeding in een oorlogsgebied
militaire taken uitvoeren of taken uitvoeren die verband houden met militaire taken. De
praktijk laat zien dat het zelfstandig opereren van individuen nauwelijks voorkomt. Contrac-
tors sluiten zich aan bij de eerder genoemde PSC's en dan vooral de grotere. De genoemde
PSC's zijn allemaal op Internet aanwezig met een website die de mogelijkheid biedt om een
curriculum in te vullen. Potentiële medewerkers vullen dit curriculum in en worden vervol-
gens beoordeeld, in de meeste gevallen uitgebreid op de in-company trainingsfaciliteit van
ieder bedrijf. Overigens gaat het bij het inzetten van medewerkers om veel meer dan alleen
veiligheidspersoneel. Koks, chauffeurs, onderhoudspersoneel, schoonmakers: het gaat om
vele, vele mensen.⁴⁰⁾ Wat zichtbaar wordt is nagenoeg volledige uitbesteding.

Patriottisme

Wat iemand beweegt om zich naar een conflictgebied te begeven in dienst van een PSC
is niet alleen het geld dat men er kan verdienen, althans als het eerder al geciteerde werk
van Schumacher wordt beschouwd. Het volgende citaat daaruit is vrij sprekend: "Glenn
Collins was a log hauler from Arizona. His father had served in Vietnam, and Glenn had
felt a calling to serve his country. He had unsuccessfully attempted to join the army se-
veral times but had been rejected for physical reasons. [...] His experiences in Iraq have
left him emotionally scarred. He is coping the best he can, but fear of driving at night
may be an albatross on his back for many years to come. Following 9/11 he stumbled
across his opportunity to serve his country without having to wait for the army's bles-
sing. One of Glenn's friends had driven trucks in Kuwait and Iraq. His buddy hooked him
up with a KBR recruiter. He was packing the next day."⁴¹⁾ Het werk van Schumacher
bevat diverse vergelijkbare verhalen over hoe individuele Amerikaanse contractors toch
vooral gevoed door patriottische overwegingen aanmonsteren bij de recruiters van de
uiteenlopende PSC's. Hoewel dit de Europese lezer wellicht ietwat pathetisch of anders
overdreven aandoet, zijn de plicht om het vaderland te dienen en vaderlandslievendheid
in de Amerikaanse cultuur ook nu nog steeds belangrijke deugden. Vanzelfsprekend is het
participatieve ietwat journalistieke onderzoek van Schumacher niet representatief, maar
het geeft wel een goede indruk van de individuele overwegingen die iemand maakt om
een dergelijke stap te zetten.

³⁹⁾ Hiemstra, R.R.K., *Krijgsmacht in krijgstreep, implicaties van de private militaire industrie voor
Westerse krijgsmachten*, Militaire Spectator, KVBK, nr. 7/8, jaargang 174, 2005:

Beïnvloeding van de aanbodzijde van deze markt kan door (1) het stimuleren van (totstandkoming
van) een internationale brancheorganisatie, (2) het organiseren van toezicht, (3) het structureren en re-
guleren van inhuur, (4) het vereisen van openbaarheid van verrichtingen, (5) het inrichten en hanteren
van een openbaar register en (6) het openstellen van militaire academies voor derden.

⁴⁰⁾ http://civiliancontractorjobs.com/E_What_are_US_Contractor_Jobs.html .

Zie ook: <http://ipoaonline.org/jobs/index.php>.

⁴¹⁾ Schumacher, G., *A Bloody Business, America's War Zone Contractors and the Occupation of Iraq*,
Zenith Press, St Paul MN USA, 2006, p. 97-98.

Verdiensten

Niettemin is het geld dat valt te verdienen met werken voor een PSC in Irak natuurlijk ook een factor. Young Pelton beschrijft de verdiensten van medewerkers van Blackwater die bescherming moeten bieden aan personeel en materiaal van de Duitse catering firma Eurest Support Services (ESS). Managers ontvingen ruwweg \$ 750 per dag, zeer ervaren beveiligers ontvingen \$ 600 per dag, medewerkers met minder ervaring en een statische rol ontvingen \$ 450 tot \$ 550 per dag. Alle medewerkers ontvingen \$ 150 per *stand by* dag of als er gereisd moest worden in het kader van het contract. Terzijde, het incident waarbij 4 medewerkers van Blackwater omkwamen in Fallujah vond plaats bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van dit contract.⁴²⁾ Bedragen die door andere auteurs worden genoemd variëren van \$ 500 tot \$ 2000 per dag. De vergoeding is afhankelijk van het type werk dat iemand doet en de ervaring die iemand meebrengt. Hoe gespecialiseerder de vaardigheden van iemand, hoe meer geld hij verdient. Auteurs merken echter ook op dat de plaats waar iemand vandaan komt bepalend is voor zijn verdiensten. De eerdergenoemde *locals* staan onderaan de betaallijst, gevolgd door Afrikaanse medewerkers, Aziatische medewerkers en Zuid-Amerikaanse medewerkers. Europeanen en Amerikanen verdienen veruit het meest.

Avontuur

Grossman beschrijft in *On Combat* hoe mensen die in een oorlogsgebied actief zijn geweest op een zekere manier verknocht raken aan de manier van leven en zijn. Hij beschrijft vele voorbeelden van mensen die na meerdere tours in Vietnam kiezen voor een civiel bestaan als politiemans of beveiligers en van mensen die een leven lang terug verlangen naar die periodes dat zij soldaat waren, ondanks de verschrikkingen die zij meemaakten.⁴³⁾ De zucht naar avontuur is een onmiskenbare drijfveer voor de individuen die aan het woord komen in eerder al aangehaalde de werken van Schumacher en Young Pelton. Beide auteurs beschrijven verder gevallen van personen die niet in staat waren toe te treden tot krijgsmachtonderdelen omdat zij daar om uiteenlopende redenen niet geschikt werden geacht, die niettemin als contractor zijn gaan werken. Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat juist contractors die voordat zij als contractor gingen werken, een succesvolle geschiedenis hebben bij een aansprekend onderdeel van een krijgsmacht veruit de meeste status hebben onder de contractors: ‘...the right sunglasses are a must-have, since contractors say you can tell exactly what an operator is about by his shades. Maui Jims are for Frogs or SEALs, old school wraparound Oakleys for Delta, WileyX for SF, cool-guy Oakleys for marines. Experienced contractors consider knockoffs, or even Ray-Bans, the sign of an amateur.’⁴⁴⁾

6. Conclusie

Een fundamentele, revolutionaire verandering

Het tot wasdom komen van deze jonge ‘oude’ industrie, de private militaire dienstverlening, is een fundamentele verandering van hoe moderne Westerse liberale democratie-

⁴²⁾ Young Pelton, R., *Licensed to Kill, Hired Guns in the War on Terror*, Crown Publishers, New York, 2006, p. 120.

⁴³⁾ Grossman, D., *On Combat, The Psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and Peace*, PPCT Research Publications, 1st ed., 2004, p. 136.

⁴⁴⁾ Young Pelton, R., *Licensed to Kill, Hired Guns in the War on Terror*, Crown Publishers, New York, 2006, p. 188.

en participeren in militaire conflicten. Militair optreden vanuit moderne Westerse liberale democratieën, zoals Nederland, is niet langer uitsluitend een overheidsaangelegenheid. Het is een export product geworden voor een heel amalgaam aan clientèle, inclusief juist die Westerse liberale democratieën. Wat gaande is heeft alle kenmerken van een revolutionaire ontwikkeling. De opkomst en consolidatie van deze industrie grijpt in op het sociale, het politieke en het militaire landschap. Het leidt tot veranderingen in organisatie, tactiek, doctrine en technologie en het is op te vatten als een nieuw concept in moderne oorlogvoering anno 2007. Het zou kunnen gelden als een *revolution in military affairs* met andere woorden.⁴⁵⁾

Beleidsinstrumentatie op Europees niveau

Adequaat omgaan met deze ontwikkeling vereist dat een opdrachtgevende overheid beschikt over de instrumenten om met deze industrie om te gaan. Waaraan dan gedacht kan worden is in het Verenigd Koninkrijk goed zichtbaar, waar men, wijs geworden door de Sandline affaire, specifieke wetgeving heeft ontworpen die voorziet in toezichtregimes inclusief een onafhankelijke nationale autoriteit. Terzijde zijn de aanbieders van deze dienstverlening hoofdzakelijk Amerikaans en Brits. Zolang er in Nederland nog geen aanbieders zijn (of zich als zodanig in Nederland vestigen) is er voor Nederland vooralsnog niets aan de hand – tot het moment dat de Nederlandse overheid overgaat tot gebruikmaking van de diensten van een dergelijke onderneming. Bij voorkeur zou echter beleid en wetgeving aangaande deze industrie op Europees niveau moeten worden geregeld. De ondernemingen waarop de maatregelen zich moeten richten zijn bij uitstek internationaal en zijn op het nationale niveau maar beperkt aan te spreken door individuele landen.

Pijlers voor beleid: selectie, toezicht en handhaving

Beleid gevoerd ten aanzien van deze industrie zou gebaseerd moeten zijn op drie pijlers. Allereerst is er de selectie: welke ondernemingen mogen zich kwalificeren voor opdrachttuitvoering en op welke gronden. De tweede pijler van het beleid wordt gevormd door het toezicht, en wel toezicht op de opdrachttuitvoering en de naleving van de bepalingen in het contract. De derde pijler wordt gevormd door handhaving: handhaving van internationale, humanitaire wetgeving. In Irak is dit alles een interessant theoretisch relaas, maar het einde is dat iedereen die daar gewapend rondloopt en de Amerikaanse zaak weet te ondersteunen, welkom is. Het gaat daar in essentie om ‘*boots on the ground*’ en dienaangaande lijkt vooral ‘*the more, the merrier*’ te gelden. Zoals bleek uit het voorgaande is transparantie in wat welke ondernemingen doen bepaald niet te verkrijgen door de vele subcontracten en onduidelijke verantwoordelijkheidsstructuur. Toezicht en handhaving, de tweede en derde pijler zullen vergelijkbare uitdagingen vormen.

Emergent strategy

Het gevaar is dan ook dat de situatie in Irak op dit moment en de route naar die situatie maatgevend wordt voor hoe in de toekomst met PSC's zal worden omgegaan. De Verenigde Staten oriënteren zich op exit strategies en vanuit een commercieel oogpunt droogt de vraag naar de dienstverlening van PSC's uiteindelijk daar dan ook op: de eerder genoemde ‘*Iraq-bubble*’. De toekomst van deze industrie zal voor een belangrijk bepaald

⁴⁵⁾ Murray, W., Knox, M., *The Dynamics of Military Revolution 1300-2050*, Cambridge UP, New York, 2004, p. 12, 132.

door het volgende grote militaire conflict. Noord-Korea en Iran worden in dat verband veel aangehaald, maar ook een escalatie van de situatie tussen China en Taiwan wordt wel genoemd als een potentieel volgend terrein.

In de visie van Schmacher is het in de toekomst onvermijdelijk dat PSC's worden ingezet in het kielzog van publieke krijgsmachten. Hij gaat er van uit dat de strategie van de Verenigde Staten in de toekomst de inzet van PSC's zal integreren.⁴⁶⁾ Wat zich aandient is een *emergent strategy* waarbij mensen met een burgerstatus in oorlogsgebied cruciale taken vervullen, in opdracht van één of meerdere strijdende partijen. Veel auteurs geven al dan niet impliciet te kennen de oorlog in Irak in relatie tot de hevige ontwikkeling en opkomst van de private militaire industrie als een uitzondering te beschouwen. De ontwikkeling van de private militaire industrie zou in die visie sterk verband houden met de oorlog in Irak en het verloop daarvan: de eerder besproken Iraq-bubble.

Als er wordt betaald

Ik ben er van overtuigd dat de manier waarop de oorlog in Irak wordt uitgevochten – met gebruikmaking van een grote hoeveelheid mensen met een burgerstatus die militaire taken verrichten – de manier van de toekomst zal zijn. De conflicten die in het verschiet liggen zullen zeer waarschijnlijk vergelijkbaar met de oorlog in Irak grote conventionele capaciteit vergen, zullen vergelijkbaar langdurige aanwezigheid van die capaciteit vereisen en zullen net zo vergelijkbaar beperkt enthousiasme van de mogendheden kennen om die capaciteit beschikbaar te stellen vanuit hun publieke krijgsmachten. Waar de markt faalt, dient de overheid vanuit het collectieve een goed te leveren. Hier is het omgekeerd: waar de overheid faalt het collectieve goed te leveren, levert de markt. Waar de westerse mogendheden aarzelen te interveniëren met eigen krijgsmachten, zijn PSC's bereid om te gaan – *als er wordt betaald*.

---

⁴⁶⁾ Schumacher, G., *A Bloody Business, America's War Zone Contractors and the Occupation of Iraq*, Zenith Press, St Paul MN USA, 2006, p. 258.